

ALT SOSYO-EKONOMİK DÜZEY ANNELERİN ÇOCUKLARINI KABUL VE REDDETME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ (DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)

A STUDY ON THE ACCEPTANCE AND REJECTION BEHAVIORS OF MOTHERS FROM LOWER SOCIO-ECONOMIC LEVELS (ON DIYARBAKIR SAMPLE)

Semra ERKAN*, Mehmet TORAN**

ÖZET: İlk çocukluk yılları, bireyin tüm hayatını yönlendirecek bir etkiye sahiptir. Bu dönemde çocukların aileleri özellikle de anneleri ile olumlu etkileşim kurmaları onların çok yönlü gelişiminin temellerini oluşturur. İnsan yaşamının bu önemli yıllarında çocuğun hayatındaki en önemli kişi olması nedeniyle annelerin çocuklarını kabul ya da reddetme davranışlarının incelenmesi önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Diyarbakır İli Ergani İlçesinde yaşayan ve 5 yaşında çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarını incelemektir. Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu ve Rohner tarafından geliştirilen Ebeveyn Kabul- Red Ölçeği (Anne Formu) kullanılarak toplanmıştır.

Anahtar sözcükler: ebeveyn kabul, ebeveyn red, anne - baba tutumları

ABSTRACT: Early childhood period has a great effect on individuals' future life. Having a positive interaction with parents, especially with mothers, will establish a basis for a child's many-sided development. As mothers are the most important figures in children's life, especially at that period, it becomes important to study the acceptance and rejection behaviors of mothers. The aim of this study is to examine the acceptance and rejection behaviors of mothers from lower socio-economic backgrounds who live in Diyarbakır province, Ergani district and who have children at the age of 5. The data of the research will be obtained by using Personal Information Form, and Parent's Acceptance and Rejection Scale (Form for Mothers) developed by Rohner .

Keywords: acceptance of parents, rejection of parents, parents attitudes

1. GİRİŞ

Çocuğun gelişiminde en önemli süreçlerden biri toplumsallaşmadır. Bu süreç doğumdan hemen sonra başlayıp insanın yaşamı boyunca devam etmesine karşın, etkilediği davranışların çoğu özellikle ilk çocukluk döneminde belirgin hale gelir. Bu davranışlar arasında, anne-baba - çocuk, çocuk - kardeş ve çocuk-yaşıt etkileşimleri de yer alır (Gander ve Gardiner 1998).

Çocuğun aile içindeki bu etkileşimlerden gereği gibi yararlanabilmesi anne- babaların çocuklarına karşı yönelttikleri sağlıklı bir tutuma bağlıdır (Çağdaş 2002). Anne-babanın birey olarak kişilik özellikleriyle karışmış olan aile biriminin yapısı, bir ailenin çocuk yetiştirme yaklaşımını kısmen belirler. Son yıllardaki araştırmalar ana-baba davranışının iki temel boyutunda yoğunlaşmaktadır. Bunlardan birincisi olan **denetim-özerklik boyutu**, ana-babaların davranış kurallarını yürütmeye ne kadar kısıtlayıcı ya da izin verici oldukları üzerinde odaklaşır. İkinci boyut olan **kabul-red boyutu** ise; sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayan) olabilen ana-baba davranışları üzerinde odaklaşır. Sıcak ve kabul edici ilişkiler bağımsızlık ya da özerklik duygusunu destekler ve çocukların olumlu bir benlik kavra-

* Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı Beytepe, ANKARA, erkansemra@yahoo.com

** Anasınıfı öğretmeni, Selçuklu İlköğretim Okulu, Mamak, ANKARA, mehmettoran@yahoo.com

mını geliştirmelerine yardımcı olur. Öte yandan, düşmanca ve reddedici ilişkiler, çocukların öğretmeni ve yaşlıları tarafından reddedilmesine, güvensiz ve utangaç kişilik özellikleri geliştirmelerine neden olur (Gander ve Gardiner 1998).

Kabul edilmeye yönelik ilgili literatürde, kabul eden ebeveynler, genellikle çocuklarını seven, çocuklarının kişiliklerini takdir eden ve çocuklarının etkinliklerine ilgiyle katılan ebeveynler olarak tanımlanmıştır (Rohner ve Chaki-Sircar 1988). Tüm bu davranışlar çocukların kendilerini istenilen, sevilen ve korunan olarak hissetmelerini sağlamaktadır. Ebeveynin çocuğunu kayıtsız şartsız kabulü; çocuğa karşı olan sevgi tutumlarını ifade etme, çocuğun olumlu davranışlarını destekleme ve çocuk ile duyguların paylaşımını kapsamaktadır (Lange, Blonk ve Wiers 1998). Kabul eden anne-baba çocuğa kendisi olma hakkını tanıyan, fakat kendi haklarından da vazgeçmeyen, evet ya da hayır diyebilen, kendi inandıklarını savunabilen ve çocuğa bağlı olmakla birlikte çocuğun kölesi olmayan kişilerdir (Jersild 1979). Kabul eden ebeveynlerin çocuklarına karşı fiziksel ifade biçimleri çocuğa sevgiyle sarılmak, okşamak, öpmek, onaylayarak bakmak, gülümsemek iken, sözel ifade biçimleri ise; çocuğu övme, iltifat etme, çocuk hakkında söylenen güzel, hoş şeyler, şarkılar söyleme ve hikayeler anlatmayı içermektedir (Rohner ve Chaki-Sircar 1988). Kabul edilen çocuk, kendine güvenen, kendi değerini her zaman ispatlayan ve kendini koruma ihtiyacı duymayan, duygularında kendini özgür hisseden çocuktur (Hortaçsu 1997).

Anne-çocuk beraberliğinin olumlu bir şekilde sürdürülebilmesindeki en önemli sorunun annenin çocuğu reddetmesi olduğu ileri sürülmektedir. Çocuğu ihmal etme, hor görme, sevmeme onaylamama, eleştirme, sert cezalar verme, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimine engel olma ve çocuğu dışlama, reddeden anne davranışları olarak ifade edilmektedir. Bu ebeveynler bazı durumlarda çocuklarını yük olarak görürken, bazı durumlarda da diğer çocuklarla olumsuz bir şekilde karşılaşırlar. Reddedilmiş çocuklar ise, başkalarıyla olan ilişkilerinde duygusal olarak kendilerini izole eden ve özgürlüklerini kısıtlayıcı ve savunmacı olabilirler. Reddedilen çocuklar yetişkin olduklarında da; saldırgan, kin besleyen, bağımlı, olumsuz özgüven, duygusal kararsızlık ve olumsuz dünya görüşü gibi karakteristik özellikler gösterebilirler (Mayseless ve diğer., 2004; Kitahara 1987; Jersild 1979; Rohner ve Rohner 1980). Reddedilmiş çocuklar, ebeveynlerinden sevgiyi nasıl alacaklarını öğrenememiş, psikolojik olarak zarara uğramış, duygusal olarak kırılan ve yetersizlik duyguları içinde olurlar (Rohner, Khaleque ve Cournoyer 2004; Rohner ve Chaki-Sircar 1988). Anne çocuk ilişkisinin duygusal açıdan olumlu kabul edici yaklaşımının, çocuğun zihinsel davranışlarını etkilediği de görülmüştür. Anneleri ile olumlu / kabul edici ilişkileri olan çocukların daha zor işler seçtikleri ve problem çözmede daha girişken oldukları yapılan araştırmalarda görülmüştür (Lange ve diğer., 1998; Jersild 1979; Hortaçsu 1997, Rohner ve Chaki-Sircar 1988).

İlk çocukluk yılları bireyin tüm hayatını yönlendirecek bir etkiye sahiptir. Bu nedenle, bu dönemde çocukların aileleri özellikle de anneleri ile olumlu etkileşim kurmaları onların çok yönlü gelişiminin temellerini oluşturur. İnsan yaşamının bu önemli yıllarında çocuğun hayatındaki ilk ve en önemli kişi olması nedeniyle olumlu anne-çocuk etkileşiminin çocuğun gelişimindeki önemini ortaya koymak ve annelerin çocuklarını kabul ve red davranışlarını tespit etmek önem kazanmaktadır. Bu kapsamda, bu araştırmada aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:

Alt sosyo-ekonomik düzeye annelerin çocuklarını kabul ve red davranışları “ annelerin yaşına”, “annelerin eğitim durumuna”, “ailenin gelir düzeyine”, “çocukların cinsiyetine”, “çocuk sayısına” ve “ailede yaşayan birey sayısına göre” farklılık göstermekte midir?.

2. YÖNTEM

Bu çalışma Diyarbakır ili Ergani ilçesinin gecekondu bölgelerinde yaşayan, aylık geliri T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nün, (2004) Yoksulluk Çalışması Raporunda sekiz kişilik hane halkı için yoksulluk sınırı olarak belirlediği 466 milyon TL'nin altında olan ve 5 yaşında çocuğu olan anneler arasından basit rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 123 anne ile yürütülmüştür.

2.1. Araştırma Grubu

Araştırma kapsamına giren annelere ait Kişisel Bilgi Formundan elde edilen demografik bilgilere göre; anneler 21-55 yaş aralığındadır. Annelerin %56.9'u (n=70) okur-yazar değil, %95.9'u (n=118) çalışmamakta ve %56.1'i (n=69) 100-300 Milyon TL, aylık gelire sahiptir. Annelerin; %54.5'i (n=67) 1-4 çocuğa sahiptir. Annelerin çocuklarının %45.5'i (n=56) kız, %54.5'i (n=67) erkektir. Annelerin; %46.3'ü (n=57) 5-8 kişilik ailelerde yaşamaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak “ Kişisel Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Kabul- Red Ölçeği- Anne Formu (Parental Acceptance- Rejection Questionnaire – Mother Form, PARQ- Mother Form)” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Verilerin elde edilmesinde annelerin yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, aylık gelir, çocuk sayısı ve cinsiyeti ve ailede yaşayan birey sayısı gibi demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 8 maddeden oluşan bir form'dur. Bu form araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır.

Ebeveyn Kabul- Red Ölçeği (EKRO) - Anne Formu: Bu ölçek, Rohner, Saavedra ve Granum tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi Anjel ve Erkman tarafından yapılmıştır (Öner 1997). Annenin çocuğu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamayı ölçen ve 60 maddeden oluşan 4'lü Likert tipindeki bu ölçek; 1) Sıcaklık/Sevgi (20 madde) 2) Saldırganlık/Kin (15 madde) 3) İlgisizlik/İhmal (15 madde) ve 4) Ayrılaştırılmamış Reddetme (10 madde) olmak üzere dört alt testten oluşmuştur. Ölçek, çocuğu en az üç yaşında olan ebeveynlerin kendi kendilerine uygulayabileceği kağıt-kalem testidir (Öner 1997).

Ölçeğin Kuder Richardson Güvenirliği; Rohner'in 15 anne ile yaptığı bir çalışmada Cronbach alfa katsayıları Sıcaklık/Sevgi alt ölçeği için .85; Saldırganlık/Kin için .80; İlgisizlik/İhmal için .74 ve Ayrılaştırılmamış Reddetme için .67'dir. Ölçeğin Türkçe formunun güvenirliliği 229 anne ile yapılan çalışmada toplam puan alfa katsayısı .90, alt ölçekler için iç tutarlılık Cronbach alfa değerleri Sıcaklık/Sevgi alt ölçeği için .79, Saldırganlık/Kin alt ölçeği için .83, İlgisizlik/İhmal alt ölçeği için .68, Ayrılaştırılmamış reddetme alt ölçeği için .59 olarak bulunmuştur (Anjel 1993; Erkman 2004).

Bu ölçme aracının geçerliğine ilişkin ölçeğin orijinalinde ve Türkçe formunda herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Ölçekte “hemen hemen her zaman doğru” 4, “bazen doğru” 3, “nadiren doğru” 2, “hiçbir zaman doğru değil” 1, olarak puanlanmaktadır. Ölçekte doğrudan ve ters olmak üzere iki ifade yer almaktadır. Ters ifadelere puanlamada dikkat edilmiştir.

Bu ölçekten alınan puanların toplamı ölçeğin toplam red puanını vermektedir. Yüksek düzeyde alınan toplam red puanı annenin red düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Red düzeyi ne kadar yüksek ise annenin çocuğuna karşı reddi o kadar yüksek, çocuğu kabullenmesi ise o kadar düşüktür. Ölçeğin sınır puanı bulunmamaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından 2004 Yılı Ocak-Şubat aylarında toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Anne Formunu okur-yazar olan anneler kendileri doldurmuştur. Okur-yazar olmayan annelere maddeler araştırmacılar tarafından okunmuş ve cevaplar kodlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri bilgisayar ortamında SPSS paket programı (10.0 Versiyonu) kullanılarak analiz edilmiştir. Bağımsız iki grup arasında fark olup olmadığını analiz etmek için Non Parametrik Mann Whitney-U Testi, bağımsız üç ve daha fazla grubu karşılaştırmak için Kruskal Wallis Varyans Analizi ve iki sayısal değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için Sperman's Rho Korelasyon İstatistiği kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Annelerin çocuklarını kabul ve red davranışlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik Non-Parametrik Kruskal Wallis varyans analizi sonuçları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1: Annelerin Çocuklarını Kabul ve Red Davranışlarının Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis Varyans Analizi Sonuçları

	Annelerin Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	S	min	max	KW	p
Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Toplam Puanı	Okur-yazar değil	70	113.61	20.86	64	154	23.091	<.001*
	Okur-yazar	14	101.35	21.23	70	146		
	İlkokul mezunu	25	95.00	18.95	64	129		
	Ortaokul mezunu	5	90.60	12.05	79	111		
	Lise mezunu	9	87.78	17.85	66	113		

*p<.05= önemli

Tablo 1’de görüldüğü gibi Non-Parametrik Kruskal Wallis Varyans Analizi sonuçları eğitim düzeyi değişkenine göre annelerin EKRÖ’den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (**KW=23.091; p<.001**). EKRÖ’den alınan toplam puan ortalamaları incelendiğinde en yüksek puan ortalamasına okur-yazar olmayan annelerin (**x=113.61**) ve okur-yazar annelerin (**x=101.36**), En düşük puan ortalamasının ise lise mezunu annelerin (**x=87.78**) sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, annelerin eğitim düzeyi düştükçe çocuklarını red davranışının arttığı, eğitim düzeyi yükseldikçe red davranışının azaldığı söylenebilir. Bir çok araştırma (Rohner ve Chaki-Sircar 1988; Haktanır ve diğer., 1998; Sümer ve Güngör 1999; Üstün 1994; Anjel 1993; Kağıtçıbaşı 1979; Bilir ve Dabanlı 1991) annelerin eğitim düzeyleri arttıkça, çocuklarına karşı olan davranışlarının kabul edici yönde arttığı, eğitim düzeyi düştükçe çocuklara karşı olan kabul edici olumlu davranışlarda azalma, reddedici olumsuz davranışlarda artma olduğu bulunmuştur. Bu bulgular bizim çalışmamızdan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Tablo 2: Annelerin Çocuklarını Kabul ve Red Davranışları İle Anne Yaşı, Çocuk Sayısı ve Ailede Yaşayan Nüfus Sayısı Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Non-Parametrik Sperman’s Rho Korelasyon Testi Sonucu

	Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puanı		
	n	r_s	p
Anne Yaşı	123	.202	.025*
Çocuk Sayısı	123	.238	.008*
Ailedeki Birey Sayısı	123	.230	.011*

*p<.05 önemli

Tablo 2’de görüldüğü gibi Non-Parametrik Sperman’s Rho Korelasyon testi sonucuna göre; alt sosyo-ekonomik düzeye mensup annelerin yaşları ile EKRÖ’den alınan toplam puan arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmuştur (**$r_s=.202$; p=.025**). Buna göre alt sosyo-ekonomik düzeye mensup annelerin yaşları arttıkça çocuklarına karşı olan reddetme davranışlarının da arttığı söylenebilir. Ülkemizde anne-çocuk ilişkileri üzerine yapılan 75 araştırmanın genel değerlendirmesinde (Haktanır ve diğer., 1998), anne yaşının çocuklara karşı olan davranışları üzerinde fazla bir fark yaratmadığı görülmüştür. Ancak Campo ve Rohner (1992), yaptıkları araştırmalarında annenin yaşı ilerledikçe çocuğuna karşı

olan davranışlarında da olumsuz yönde farklılıklar olduğunu saptamış ve bu farklılıkların önemlilik düzeyi yüksek bulunmuştur. Oberstein ve diğer., (1995), araştırmalarında alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin yaşları ile çocuklarına karşı olan kabul-red davranışları arasında önemli düzeyde ilişki bulmuşlardır. Annelerin yaşları ilerledikçe çocuklarına karşı kin besleme, düşük başa çıkma becerileri ve olumsuz dünya görüşü gibi davranış ve tutumları daha fazla gösterdiklerini tespit etmişlerdir. Bu durumda bu araştırma bulgusu desteklenmektedir.

Tablo 2'nin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, Non-Parametrik Sperman's Rho Testi sonuçları, annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre EKRÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r_s=.238$; $p=.008$). Buna göre alt sosyo-ekonomik düzeye mensup annelerin sahip oldukları çocuk sayısı arttıkça çocuklarına karşı olan red davranışlarının da arttığı söylenebilir. Yapılan araştırmalar (Rohner ve Chaki-Sircar 1988; Haktanır ve diğer., 1998; Anjel 1993; Bilir ve Dabanlı 1991) çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde annenin çocuğun sosyal gelişimine olumsuz etkide bulunduğu, çocuğa karşı cezalandırıcı olduğu, annelik rolünü çocuklardan birine aktararak çocuğa karşı ihmalkar ve ilgisiz davrandığı ve çocuğun fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu sonuçlar bizim araştırma bulgumuzla benzerlik göstermektedir.

Tablo 2'de gösterildiği gibi, Non-Parametrik Sperman's Rho Testi sonuçlarına göre, annelerin ailelerindeki birey sayısı ile EKRÖ toplam puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r_s=.230$; $p=.011$). Bu bulguya göre; ailede yaşayan birey sayısı arttıkça annelerin red davranışlarının arttığı söylenebilir. Rohner ve Chaki-Sircar (1988), Hindistan'da yaptıkları bir araştırmada çocukluk döneminde kalabalık ailelerde yetişen annelerin çocuklarına karşı reddedici bir tutum sergilediklerini saptamışlardır. Ülkemizde yapılmış araştırmalarda (Kağıtçıbaşı 1979; Anjel 1993; Haktanır ve diğer., 1998), ailedeki birey sayısının artmasının annenin, çocuğuna karşı bakımını aksattığı, annelik rolünü kısıtladığı, çocuğa karşı ihmalkar ve ilgisiz davranışlar sergilemesine neden olduğu görülmüştür. Yukarıda söz edilen araştırma bulguları bizim bulgularımız ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 3: Annelerin Çocuklarını Kabul ve Red Davranışlarının Ailenin Aylık Gelir Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non-Parametrik Kruskal Wallis Varyans Analizi Sonuçları

	Aylık Gelir Düzeyi (TL)	n	\bar{x}	S	min	max	KW	p
Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puanı	100-300 milyon	69	110.58	19.56	64	150	12.454	.002*
	301-500 milyon	28	104.07	23.64	66	154		
	501 milyon ve üzeri	26	94.08	22.67	64	153		

* $p<.05$ = önemli

Uygulanan Non-Parametrik Kruskal Wallis Varyans Analizi sonuçları, aylık gelir düzeyi değişkenine göre annelerin EKRÖ'den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($KW=12.454$; $p=.002$). Annelerin puan ortalamalarına bakıldığında; en yüksek ortalamaya aylık geliri 100-300 Milyon TL ($\bar{x}=110.58$), en düşük ortalamaya ise; aylık gelir düzeyi 501 Milyon TL ve üzerinde olan annelerin ($\bar{x}=94.08$) sahip olduğu görülmüştür. Buna göre, ailenin aylık gelir düzeyi arttıkça annelerin red davranışının azaldığı, gelir düzeyi azaldıkça red davranışlarının arttığı söylenebilir. Raver (2003), alt sosyo-ekonomik düzeydeki anneler üzerinde yaptığı araştırmada ailenin gelir düzeyinin düşük olmasının, annenin çocuğa karşı olan ilgi, yardım ve bakım davranışlarını azalttığı ve annelerin psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır.

Ayrıca, ülkemizde yapılmış olan araştırmaların genel değerlendirmesinde, ailenin gelir düzeyinin annenin çocuğa karşı olan tutumu belirlemede etkin olduğu görülmüştür (Haktanır ve diğer.,1998). T.C. Baş-

bakanlık Aile Araştırma Kurumunun (1998), ülke genelini kapsayan araştırmasında; ailenin gelir düzeyi düştükçe annenin çocuğuna karşı daha çok şiddet içeren davranışlarda bulunduğu saptanmıştır.

Tablo 4: Annelerin Çocuklarına Karşı Olan Kabul ve Red Davranışlarının Çocukların Cinsiyetlerine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Çocuk cinsiyeti	n	\bar{x}	S	min	max	z	p
Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Toplam Puanı	Kız	67	104.91	21.69	64	154	-.300	.764*
	Erkek	56	106.44	22.58	64	153		

*p >.05=önemsiz

Tablo 4'te sunulan Non-Parametrik Mann Whitney-U sonuçlarına göre, çocukların cinsiyetlerine göre annelerin EKRÖ'den aldıkları toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($z=-.300$; $p=.764$). Bu bulguya göre; annelerin hem kız hem de erkek çocuklarına karşı aynı oranda kabul ve red davranışında buldukları söylenebilir. İlgili literatürde annelerin kabul ve red davranışlarının çocuğun cinsiyetine göre incelenmesinden elde edilen farklı bulgular yer almaktadır. Kağıtçıbaşı (1979) ve Haktanır ve diğer., (1998) çalışmalarında ailelerin çocuktan beklentilerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve çocuğa karşı davranış ve tutumların da bu beklentiler doğrultusunda değiştiğini tespit etmişlerdir. Ancak Wark ve diğer., (2003), hali hazırdaki ruhsal ve davranış bozukluklarının geçmişe ait nedenleri üzerinde yaptıkları araştırmada, ruhsal ve davranış bozukluğu olanların geçmişlerinde ebeveynleri, özellikle de anneleri tarafından duygusal ihmale ve istismara maruz kalmış olduğunu ve bu ebeveynlerin tutumlarının çocuklarının cinsiyetleri üzerinde herhangi bir farklılık yaratmadığını bulmuşlardır. Taşdelen (1995), ergenlerin annelerinden algıladıkları duygusal istismarı incelediği çalışmasında annelerinden yüksek düzeyde duygusal istismar algılayan ergenlerin öz kavramalarının daha düşük, sürekli kaygılarının daha yüksek, duygusal ve davranışsal sorunlarının daha fazla olduğu ancak bunun, bu bulguların, cinsiyetler arasında fark yaratmadığını saptamıştır. Bu çalışmalar bizim araştırma bulgumuzu desteklemektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Alt sosyo-ekonomik düzeye mensup beş yaşında çocuğu olan annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve red davranışlarının incelendiği bu çalışmada annelerin yaş, eğitim durumu, gelir düzeyi, çocuk sayısı ve ailesinde yaşayan birey sayısı gibi demografik özelliklerin çocuklarını kabul ve red davranışlarını etkilediği fakat, çocukların cinsiyetinin çocuğu kabul ve red davranışları üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına dayanılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

1. Annelerin çocuklara karşı olan reddedici tutumları değerlendirilip risk altındaki çocukların annelerine, anne-çocuk ilişkilerine yönelik psikolojik destek hizmeti sağlanmalıdır.
2. Ülkemizde kadınların ve kız çocuklarının eğitimi için yürütülen çalışmalar hızlandırılmalıdır.
3. Anne-babalara, çocukların gelişim dönemleri ve gelişimsel ihtiyaçları onlarla kurulacak ilişkilerde kullanılacak iletişim teknikleri ve tutumlar konusunda eğitim verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Anjel, M. (1993). The Transliteration Equivalence, Reliability And Validity Studies Of The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool For Assessing Child Abuse. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Bilir, Ş. ve Dabanlı, D. (1991). Ergenlik Çağındaki Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması. *Aile Yazıları III: Birey, Kişilik ve Toplum* (Derleyenler: B. İpekçigil, A. Çiğdem), Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

- Campo, T. A. ve Rohner, R.P. (1992). Relationships Between Perceived Parental Acceptance-Rejection, Pyshological Adjustment, And Substance Abuse Among Young Adults, *Child Abuse & Neglect*, 16, 429-440.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne Baba İletişimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkman, F. (2004). The Relationship of Self Reported Physical Punishment of Parent Acceptance Rejection in Turkish Parents. *Society For Cross Cultural Research (SCCR), 33rd Annual Meeting*, San Jose: 18-22 February, swennethall.sjsu.edu/eld/coed.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (Yayına Hazırlayan: Bekir Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- Haktanır, G., Aral, N., Alisinanoğlu, F., Baran, G., Başar, F., Köksal, A. ve diger. (1999). Türkiye’de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Cumhuriyet ve Çocuk: II. Ulusal Çocuk Kültürü Bildirileri 4-6 Kasım 1998*, (Yayıma hazırlayan: Bekir Onur), Ankara: A.Ü. Çocuk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2,
- Hortaçsu, N. (1997). *İnsan İlişkileri*, Ankara: İmge Yayınları.
- Jersild, A. (1979). *Çocuk Psikolojisi*, (Çev:Gülseren Günce), Ankara: A.Ü.E.F. Yayınları, 79.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1979). *Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kitahara, M. (1987). Perception Of Parental Acceptance And Rejection Among Swedish University Students. *Child Abuse&Neglect*, 11.
- Lange, A., Blonk, R., & Wiers, R. (1998). Assessment: The Parent-Child Interaction Questionnaire, PACHIQ. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 5.
- Mayseless, O., K., Bartholome, W., Handerson, A & Trink, E, S. (2004). I Was More Her Mom, Than She Was Mine: Role Reversal, In A Community Sample. *Family Relations*, 53(1).
- Oberstein, M. L., Koers, J & Cohen, L. (1995). Parental Hostility and Its Source In The Psychologically Abusive Mothers: A Test Of Three Factor Theory. *Child Abuse & Neglect*, 19(1), 33-49.
- Öner, N. (1997). *Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler; Bir Başvuru Kaynağı*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Raver, C. (2003). The Role of Employment In Predicting Depressive Symptoms and Parenting Among Low-Income Families. *Child Development*, 74(6).
- Rohner, R. P., Khaleque, A & R., Cournoyer, D.E. (2004). Parental Acceptance-Rejection Theory, Cross-Culturel Methods, Evidance And Implications. www.wm.uconn.edu/~rohner.
- Rohner, R. P. ve Rohner, E. C. (1980) Antecedents and Consequences Of Parental Rejection: A Theory Emotional Abuse. *Child and Neglect*, 4, 189-198.
- Rohner, R. P. ve Chaki-Sircar, M. (1988). *Woman and Children In Bengali Willage*, Hannover and London: University Press of New England.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). .Çocuk Yetiştirme Stilleri Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerine Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 14(44).
- Taşdelen, N. (1995). Examinstion At The Effect Of Perceived Psychological Maltreatment Of Mothers On Adolescent’s Self Concept, Emotional and Behavioral Problems And Academic Achievement (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (1998). *Aile içinde ve toplumsal alanda şiddet.* , Ankara:T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (2004). *Yoksulluk çalışması raporu*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Üstün, E. (1994). 8-11 Yaşlarındaki Çocukların Psikososyal Açıdan Potansiyellerini Anne-Çocuk Gözüyle İncelenmesi ve Kuşaklar Arası İnançların Karşılaştırılması (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Wark, M. J., Kruczek, T & Boley, A. (2003). Emotional Neglect and Family Structure: Impact On Student Function. *Child Abuse & Neglect*, 27(9), 1033-1044.